

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Duraj

pt. „PRZEGONIĆ PRZYSZŁOŚĆ

- estetyka tekstylnego, biodegradowalnego obuwia, w kontekście projektowania odpowiedzialnego”

Przygotowana na zamówienie, zgodnie z § 6pkt 1 i pkt2 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 września 2016r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzenia czynności w przewodzie doktorskim, [...], (Dz. U. z 2016 poz.1586), na podstawie Uchwały nr78/2017/2018 Rady Wydziału Tkaniny i Ubioru Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi z dnia 27czerwca 2018 w związku z powołaniem na recenzenta rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Duraj, której przewod doktorski w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie artystycznej sztuki projektowe został wszczęty Uchwałą nr 32/2015/2016 Rady Wydziału Tkaniny i Ubioru Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi z dnia 30 czerwca 2016r.

**Promotorem w przewodzie doktorskim mgr Magdaleny Duraj
jest, dr hab. Lidia Choczaj prof. nadzw.**

Uwagi wstępne

Recenzję sporządzono na podstawie przesłanej dokumentacji zawierającej:

- Pismo sporządzone przez Dziekan Wydziału Tkaniny i Ubioru Akademii Sztuk Pięknych w Łodzi dr hab. Małgorzatę Dobrzyniecką Kojder prof. ASP informujące o zleceniu recenzji oraz umowa.
- Egzemplarz rozprawy doktorskiej.
- Płyta CD z dokumentacją: plik *pdf* rozprawy doktorskiej oraz wykaz osiągnięć w pracy artystycznej.

Na podstawie złożonej dokumentacji stwierdzam, że mgr Magdalena Duraj spełnia warunki wymagane do przystąpienia do obrony swojej rozprawy doktorskiej.

Ocena formalna i merytoryczna

Rozprawa doktorska w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie artystycznej sztuki projektowe mgr Magdaleny Duraj w części pisemnej posiada formę opisu kluczowych zagadnień tematu pt. „PRZEGONIĆ PRZYSZŁOŚĆ - estetyka tekstylnego, biodegradowalnego obuwia, w kontekście projektowania odpowiedzialnego”, co zapowiada a następnie oddaje złożoność omawianego zagadnienia.

Wstępnie, w krótkim zarysie przedstawia zaobserwowane kierunki, w jakich zmierza współczesne, szeroko pojęte wzornictwo oraz dwie równoległe rozwijające się tendencje skoncentrowane na ekologii i życiu człowieka w zgodzie z naturą oraz trendy związane z najnowszymi technologiami. Wskazuje rolę współczesnego projektanta przemysłowego.

Opis kluczowych zagadnień tematu dotyczy – idei design ‘u odpowiedzialnego. Refleksji nad nowoczesnym podejściem do projektowania. Uwagę koncentruje na skomplikowanych etapach produkcji, estetyce produktu, stawiając sobie zadanie projektowe, cyt.: *zapropowanie takiej estetyki produktu, która skieruje uwagę odbiorców na problem szeroko pojętej ekologii, a w rezultacie stanie się także, być może, impulsem do zmiany zachowań. [...]. Zapropnowałam realizacje, które można klasyfikować w obszarach pomiędzy wzornictwem a sztukami pięknymi.*

Koncepcję łączy praca badawcza z zakresu wzornictwa tkanin oraz obuwia, które jej zdaniem *powinno być biodegradowalne, jeśli nie w całości to przynajmniej w dużej części.* Projekt zakłada zastosowanie autorskich tkanin żakardowych wykonanych z włókien naturalnych lnu i bambusa w oryginalnej estetyce wyboru.

W następnej kolejności omawiana jest biodegradowalność w kontekście sektora obuwniczego, który w branży mody, jest jednym z najbardziej szkodliwych, a ich produkcja jest kompilacją różnych materiałów nie bez znaczenia na zanieczyszczenia środowiska. Analizuje proces recyklingu i zalegania na wysypiskach, wskazując na potrzebę produkowania obuwia, które w całości lub w części są z materiałów łatwo ulegających naturalnemu procesowi rozkładu i nie skutkują powstawaniu szkodliwych substancji. Wysznułą tezę dookreśla przykładami prowadzonych badań w ośrodkach naukowych na całym świecie oraz na potrzeby znanych marek obuwniczych, które jako pierwsze wprowadziły biodegradowalne obuwie.

Przygotowuje autorską ankietę.

Istotnym elementem pracy designer’ a jest wiedza z zakresu badania rynku i oczekiwań potencjalnego konsumenta. Przeprowadzona wśród grupy kobiet aktywnych zawodowo, przyniosła ciekawe wyniki – po pierwsze wygoda, po drugie cena i wzornictwo, zatem to nie moda determinuje zakup obuwia. Dopiero przy większych wydawanych kwotach, modny krój ma zasadnicze znaczenie. Interesujące jest to, że ekologia, sposób produkcji oraz dalszy los obuwia pozwala stwierdzić na podstawie uzyskanych odpowiedzi, niski poziom wiedzy u respondentek. Wnioski wpłynęły na sformułowanie założeń pracy nad kolekcją obuwia, a zdefiniowaniu tematu rozprawy, inspirująca była analiza kontekstowa oparta na koncepcjach min. *Victoria Papanka*, który twierdził, – że *projektowanie powinno stać się innowacyjnym, wysoce kreatywnym, łączącym różne dyscypliny narzędziem wrażliwym na autentyczne ludzkie potrzeby.* Znajomość definicji współczesnego designu, pozwala zwrócić uwagę na świadomość projektanta już na etapie idei. To dalekowzroczne, prognostyczne myślenie i działanie, zarówno projektantów, inwestorów jak i użytkowników. Jako praktyk dowodzi, że jest w tej kwestii wiele do zdziałania, a projektanci mają wielki wpływ na kreowanie rzeczywistości. Rozważania są kluczowe dla wyników pracy projektowej i uzyskanego rezultatu.

Kolekcja oparta jest na sumie wieloletnich obserwacji i bezpośrednich doświadczeń wzorniczych oraz odpowiedzialności projektanta na rodzimym rozwijającym się rynku branżowym. Uczestnictwo w konferencjach, seminariach i targach, których tematyka związana była z projektowaniem odpowiedzialnym oraz działaniami proekologicznymi, utwierdziła Doktorantkę o aktualności i wysokiej randze problemu. Słusznie zauważa,

że twórczy, potencjał nie jest właściwie wykorzystywany, a uwagę kieruje się zazwyczaj na estetykę i sprzedaż produktu.

Opisuje, lecz nie prezentuje procesu projektowego, idei rozwiązań konstrukcyjnych, modelowania formy. W dokumentacji fotograficznej rezultatu prezentuje gotowy produkt o nieco chaotycznym układzie, spowodowany brakiem podziału na rodzaje modeli, nie pozwala to, na bezpośrednie porównanie jak ewoluowała praca projektowa na wybranych przez Doktorantkę poszczególnych kopytach: baleriny, półbuta, botka czy kozaka. Pewien niedosyt prezentacyjny dokumentacji rezultatu, jak i samego procesu twórczego, budzi nie umieszczenie w publikacji, rysunków czy tak popularnych wizualizacji komputerowych, które dopełniłyby wszystkie aspekty - formy, funkcji i estetyki już na etapie prototypowania, a obraz przekazu projektowego, czasami zaburzony przez naturalność miękkiej materii oraz zlewającą się z formą, stroną wewnętrzną - tkaniny równie wzorzystej jak strona wierzchnia, zostałyby uporządkowane. Rysunek oraz programy komputerowe pozwalają na wizualną i wirtualną kompilację możliwości: np. palety zmian kolorystycznych, jako alternatywnych, dostosowując do kolorystyki np. obcasa w obuwiu (fot. 27,39, 44,47) lub kolorystyki tkaniny, takie działania ukazują pełen wachlarz możliwości projektowych zarówno w procesie jak i realizacji. To, co nierealne, może stać się realne w świecie *obrazów* świata konsumpcjonizmu. Współczesność wymaga od projektanta, żeby był multidyscyplinarnym specjalistą i pośredniczył pomiędzy biznesem, a zwykłym odbiorcą.

Wynikiem pracy badawczej, jest projekt i realizacja kolekcji obuwia biodegradowalnego oraz podjęcie próby jej wdrożenia do przemysłu.

Mimo wielu trudności, ograniczeń i starań cyt. Doktorantkę: *próba ta, nie powiodła się z powodów technologicznych, a także braku czasu na tego typu eksperymenty i zmiany w produkcji.* Okazuje się, że w Polsce nadal nie ma producenta, który temat potraktowałby priorytetowo, a badania dotyczące materiałów biodegradowalnych odbywają się jedynie w ośrodkach naukowych i laboratoriach, nie dotyczą bezpośrednio realizacji form obuwniczych.

W rezultacie, kooperacja z małym, lokalnym przedsiębiorcą pozwoliła na zastosowanie autorskich rozwiązań i realizację kolekcji – piętnastu modeli obuwia tekstylnego (str. 33-62). Początkowo opracowana technologia dostosowana do linii produkcyjnej oraz próby tkaniny na cholewki, jak również opracowane biodegradowalne tworzywo na spody, zostały wstrzymane wraz z zakończeniem współpracy z firmą, która nie wywiązała się z realizacji projektu. Zaistniała konieczność ponownego opracowania technologii do możliwości firmy PPHU Grzegorz Orlecki we współpracy z Instytutem Biopolimerów i Włókien Chemicznych w Łodzi, dzięki której został wykorzystany biodegradowalny kopoliestr, granulat w kolorze naturalnym, specjalnie przygotowany, w postaci prostokątnych płyt o grubości 8 mm. Zostały z nich wycięte spody oraz uformowane niskie, geometryczne obcasy – możliwe technologicznie (fot.30). W rezultacie, ich zastosowanie wprowadza dużo świeżości i nowoczesności, a w połączeniu z tkaniną podkreśla walory estetyczne formy obuwia. Wysokie obcasy, wykonane z kruponu, czyli skóry naturalnej o grubości 5mm (fot.37, 39, 47) wydają się nieco obce poprzez kolor i nieunikniony wzór ich *pasiastych* warstw. Rozumiejąc zawitości technologiczne, opracowanie szerszej palety odcieni otwiera dalsze możliwości

pracy z projektem np. w połączeniu techniki żakardu w naturalnych odcieniach koloru lnu i bambusa.

Wszystkie modele są oszczędne galanteryjnie. Wsuwane na stopę podkreślają zasadność konstrukcji i formy z zastosowanym dekokiem w całym produkcie - na cholewkach, obłożynie, przyszwie, nosku, tylniku, języku w zależności od modelu. Bardzo trafnie są wykorzystane tkaninowe cholewki wycięte po wzorze, które abstrakcją wzoru dopełniają poniekąd klasyczny kształt (fot.39,40,46,47), aczkolwiek czasami, stają się częścią wirującego obiektu utkanego z czarno białych nici, czasami wystrzępionego, stając się w pewnym stopniu organicznym artefaktem (fot.43). Na myśl przychodzi mi skojarzenie, co prawda w innej technologii, ale mentalnie osadzonej w eksperymentalnych poszukiwaniach, z realizacją strukturalną wydruku 3D *buty-kłaczka Iris van Herpen*.

Uzyskany rezultat w odbiorze wrażeniowym, wykazuje duże poczucie wolności twórczej oraz osobistej wypowiedzi artysty. Prostotą, a zarazem finezją abstraktu, nacechowana jest większość realizacji. Dłuższe obcowanie z obiektami niemal rzeźbiarskimi budzi skojarzenia z historią obuwia, kiedy przez wieki sztyto damskie obuwie z miękkich materiałów z cienkich skórek, aksamitu, jedwabiu, przylegające do stopy jak *rękawiczka*. Takie były gotyckie ciżmy i bogato zdobione patynki również współczesne niezliczone rodzaje obuwia, od codziennego po sportowe. Niestety, dla naszych czasów charakterystyczne są niezindywidualizowane nazywane, jako *twarde* buty - masowo produkowane. Być może dzieje się tak, dlatego, że dzisiejsza kobieta porusza się coraz mniej, niektóre panie *per pedes* przemierzają tylko odległość z mieszkania do garażu. Nie mniej jednak, w tym oceanie nadmiaru produkcji, istnieje pewna nisza, którą Doktorantka doskonale zdiagnozowała, bowiem proponuje rozwiązania projektowo unikatowe dla odbiorcy indywidualnego, zatem podejmuje najtrudniejszą próbę zindywidualizowania swojego produktu, co czyni go wyjątkowym, zatem luksusowym i trudnym do wdrożenia na naszym rodzimym rynku, ponieważ popyt i podaż jest ryzykowna dla bilansu zysku i strat producenta. Tak się dzieje, nie bez przyczyny, a najlepszym podsumowaniem były wyniki przeprowadzonej autorskiej ankiety badania rynku, gdzie personalizacja, jako trend konsumencki nie znalazł się wcale, tym samym dając znaczącą odpowiedź. A wnioski dotyczą, nie tylko aspektów wzorniczych o charakterze artystycznym czy estetycznym, ale również ogólnie rozumianego i poniekąd niepraktykowanego design'u zrównoważonego. Miejmy nadzieję, że i tu coś się zmieni, ponieważ moda, żeby żyć, musi się nieustannie zmieniać.

Pojęcie „*design jest obecnie dość otwarte na różnorodne interpretacje oraz oferowane wyjaśnienia. Tradycyjnie uznawanego za działalność ograniczoną do tworzenia luksusowych i wyszukanych dóbr, o wyjątkowej wartości estetycznej*”¹. Ta wąska definicja artystycznej kreacji luksusu *Lojacono*, trafnie definiuje założenia projektowe rezultatu. Jest to suma kilku aspektów składających się na całość. Po pierwsze wartości ideowe związane z tematem - omawiane wcześniej, po drugie technologia użytych materiałów biodegradowalnych, po trzecie funkcja i forma oprawiona w autorski unikatowy dekor. Uwagę zwracają tekstylia, bowiem wykorzystana tkanina w kolekcji ma zupełnie inny wymiar (il. 15,16,17, 21.22,23),

---

¹ *Lojacono G., Design e posizionamento delle imprese, „Economia & Management” No. 4,2002.*

jest wynikiem autorskiej transformacji natury, fotografii, szkiców oraz programów graficznych połączonych w abstrakcyjne konfiguracje tkanego cyfrowo, raportu żakardu - techniki z wielką historią jej pochodzenia. Należy je uznać, jako osobny obszar projektowania tekstyliów, który może istnieć również samodzielnie, jako tkanina unikatowa czy projektowa. Zaprojektowany efekt *mnożenia* czerni i bieli (il. 27, 28, 29) powstał w celu ręcznego dopasowywania szablonów, natomiast regularne rozłożenie motywu, pozwala na klasyczne konfekcjonowanie w metrażu (il.18,19,20,24,25,26). Minimalistyczny wzór pozwala na układ w dowolnym kierunku, ograniczając zużycie tkaniny. Drobne, geometryczne kształty, tworzą obszar logicznej konstrukcji o niewyczerpanych możliwościach, paradygmat najbardziej odpowiadający jej uporządkowanej, a przecież przy tym niepozbawionej spontaniczności naturze.

Równoległe do pracy projektowej, zostaje zaprezentowana instalacja tekstylna, jako artystyczna część rozprawy. Doktorantka płynnie przechodzi od analizy natury, konstruowania małych form użytkowych do sztuk pięknych. Obiekt przestrzenny inspirowany szablonami obuwia stanowi symboliczną *bramę*, z wewnętrznym tunelem do przejścia tworząc tylko sobie znaną tajemnicę. Jednak, pewien niedosyt budzi techniczne (fotograficzne) usytuowanie formy (il. 50) – wklejenie w przypadkowy pejzaż, bez wątplenia ujmuje formie znaczenia, warstwom przestrzenności a strukturze skali. W symbolicznej przestrzeni horyzontu lub galerii stanie się monumentalnym łukiem triumfalnym, spełniając w pełni zamierzenia autorki, *jako poetycki symbol przejścia między dwoma światami, do przeniesienia się w inną rzeczywistość.*

Edycja wydawnicza rozprawy doktorskiej spełnia wymogi publikacji badawczo – naukowej, posiada bogatą bibliografię, źródła właściwie wykorzystane oraz opisy i wyjaśnienia. Posiada profesjonalną oprawę graficzną.

Konkluzja

Mgr Magdalena Duraj zrealizowała pod opieką dr hab. Lidii Choczaj prof. nadzw. kolekcję obuwia o nowej estetyce i nowatorsko opracowanej technologii biodegradowalnego produktu oraz cykl tkanin projektowych w technice żakardu, jako integralną część realizacji projektowej. Instalacja artystyczna prezentowana, jako obiekt przestrzenny łączy w całość wszystkie wątki dzieła, które są realnym przykładem innowacyjnego myślenia i determinacji w działaniu. Przedstawiona rozprawa skoncentrowana jest na współczesnym designie i roli projektanta, która coraz mocniej wiąże się z poszukiwaniem rozwiązań zaspokajających społeczne oczekiwania określane mianem projektowania odpowiedzialnego. Od twórców wymaga się czegoś więcej niż tylko wartości estetycznej, artystycznej czy użytkowej danego produktu. Misja współczesnego projektanta, zdaniem wielu badaczy, obejmuje także potrzebę uwzględniania w swej pracy etyki. W rozprawie zostały zaprezentowane założenia tak pojmowanego rozwoju, jako tła dla zmian zachodzących w wymiarach zawodu projektanta i redefinicji roli współczesnego design'u na podstawie przykładów pochodzących z dostępnych źródeł zastanych, jak również opartych na własnych badaniach prowadzących bezpośrednio do realizacji projektów.

Przedstawiony wykaz dorobku i osiągnięć twórczych, jak i samo dzieło Pani mgr Magdaleny Duraj po szczegółowej analizie, jest oryginalnym rozwiązaniem postawionego problemu projektowego i oryginalnym dokonaniem artystycznym. Świadomość plastyczna, umiejętność wyciągania wniosków z nabytych doświadczeń twórczych, świadczy o nastawieniu Doktorantki na ciągły rozwój zdobywany drogą poszukiwań i przekraczania barier zwłaszcza na naszym rodzimym rynku branży obuwniczej, który potrzebuje redefinicji swoich działań i zdeterminowanych projektantów

Wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną, znajomość tematu w danej dyscyplinie artystycznej i kontekstu własnej twórczości, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej i artystycznej. Ocena, jakości i rozmiaru dorobku twórczego i artystycznego przedstawionego w dokumentacji Kandydatki pozwala stwierdzić zgodność z wymogami, bez zastrzeżeń spełnia wszystkie wymagania ustawowe.

Oceniam pozytywnie rozprawę doktorską, dorobek projektowy i artystyczny mgr Magdaleny Duraj. Popieram z całym przekonaniem jej wniosek o otrzymanie tytułu doktora w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie artystycznej sztuki projektowe.

Data sporządzenia recenzji

podpis recenzenta

Poznań, 05.09. 2018

dr hab. Sławomira Chorążyczewska prof nadzw UAP

